

SOMALİ'DE CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ

BÖLGESEL VE KÜRESEL ETKİLER VE BEKLENTİLER

TUNÇ DEMİRTAŞ

SETA | PERSPEKTİF

MAYIS 2022 · SAYI 339

- Somali'de bir buçuk yıl boyunca krize neden olan ve geciken cumhurbaşkanı seçiminin Afrika Boynuzu ve ülke bazında oluşturacağı etkiler nelerdir?
 - Cumhurbaşkanı seçiminin bölgesel ve küresel olarak ne tür değişimlere neden olması beklenmektedir?
- Seçimin Türkiye-Somali ilişkilerine muhtemel etkileri neler olacaktır?

GİRİŞ

Somali'de bir buçuk yıl boyunca siyasi ayrışma, istikrarsızlık ve krize neden olan cumhurbaşkanı seçimi 15 Mayıs 2022'de sorunsuz bir şekilde tamamlandı. Otuz altı adayın yarıştığı seçimin ilk turunu Hasan Şeyh Mahmud üçüncü sırada tamamlarken Muhammed Abdullah Farmajo, Said Abdullahi Dani ve Hasan Ali Khayre ile ikinci turda yarışmıştır. Şeyh Mahmud en çok oyu alarak ikinci turu ilk sırada yer alsa da yeterli oy çoğunluğunu sağlayamadığı için Farmajo ile birlikte üçüncü turda yarışmıştır. Üçüncü turun sonunda ise Somali Parlamentosunun mevcut milletvekillerinden 214 oy alarak Somali'nin onuncu cumhurbaşkanı seçilmiştir. Her ne kadar seçim sürecinden birkaç gün önce Şebab terör örgütünün gerçekleştirdiği saldırılar söz konusu olsa da seçim gününden bir gün önce alınan önlemlerle Somali'de seçimler şiddetten uzak ve barışçıl bir şekilde tamamlanmıştır. Uzun yıllar devlet yapısındaki sorunlar, iç savaş ve terörizm gibi olgularla boğuşan ve kırılgan bir yapıda olan Somali'nin son on yıllık süreçte gerçekleştirdiği ilerleme ve gelişim ile seçimin bu denli barışçıl, şeffaf ve demokratik olarak

yapılması ülke, bölge ve kıta için oldukça övgüyü hak eden bir durumdur.

Afrika'da postkolonyal dönemde demokratik olarak nitelendirilebilecek ilk seçimin 1960'ta Somali'de gerçekleştiğini de hatırlamak gerekir. Bu seçimde Aden Abdulle Osman'ın ülkenin demokratik yollarla seçilen ilk cumhurbaşkanı olması Somali toplumunda demokrasi kültürünün geçmişte de olduğunun belirtisidir. Bu seçimler Somali halkının temsilcisi olan milletvekilleri ve senatörlerin uluslararası sistem içinde daha istikrarlı bir ülke olma konusundaki kararlılığını da göstermektedir. Somali'de iktidarın yumuşak bir geçiş süreciyle transferi ülkenin yanı sıra Afrika Boynuzu ve Afrika Kıtası için de önemli bir zafer olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla seçimin öncelikle Somali'ye ve daha sonra da bölgeye ve küresel sisteme başta siyasi ve ekonomik olmak üzere çeşitli etkileri olacaktır.

SOMALİ'DE DEMOKRASİ VE "SORUNSUZ GEÇİŞ"

Son aylarda siyasi gerilimin oldukça yüksek olduğu Somali'de çatışmadan uzak ve şiddet olaylarının önü-

TUNÇ DEMİRTAŞ

2012'de Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olmuştur. 2013'te Uludağ Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak göreve başlayan Demirtaş 2015'te aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda "Türkiye'nin Afrika Politikasında Yumuşak Güç" adlı teziyle yüksek lisansını tamamlamıştır. Aynı yıl doktora eğitimine başlamış ve Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda "Devletin Yeniden Yapılandırılmasında Riskler ve Fırsatlar: Afrika Boynuzu Örneği" adlı doktora tezini tamamlamıştır. Çalışma ve ilgi alanları arasında Afrika Boynuzu siyaseti ve Türkiye-Afrika ilişkileri yer almaktadır.

ne geçilerek seçimin gerçekleştirilmesi hem ülke hem de Afrika açısından oldukça önemlidir. Zira uzun yıllar boyunca kabileler arası rekabet, çatışma, iç savaş, terörizm ve devlet mekanizmasındaki sorunlarla mücadele eden Somali'de geciken seçim sonucu yaşanan siyasal süreç "ülkenin yeniden istikrarsızlığa geri döneceği" endişesine neden olmuştur. Ancak seçim sonrasında Farmajo'nun "yeni cumhurbaşkanımız Hasan Şey Mahmud" diyerek yumuşak geçişe yönelik olumlu açıklamalarda bulunması; seçimin önemli mimarlarından biri olan Başbakan Muhammed Hüseyin Roble'nin tavrı; seçimin hemen ardından Şeyh Mahmud'un devr-i sabık dönemi başlatmayacağını, yapılanları unutmayacağını ancak affedici olacağını ve güzel bir gelecek inşa edeceğini açıklaması; seçimde Şeyh Mahmud'a karşı yarışan muhalefetin ise seçim sonrasında nezaket ziyaretinde bulunarak sunduğu destek, Somali ulusunun yeni cumhurbaşkanının arkasında birlik olduğunu göstermektedir.

Yeni dönemde kapsayıcı, uzlaşmacı ve rövanşist duygulardan uzak tavırların sergilenmesi Somali'nin her anlamda kalkınması ve ülkede istikrarın sağlanması için elzemdir. Seçim sonrasında ülkede kapsayıcı yeni bir anayasanın oluşturulması, hükümetin yetkilerinin artırılması, sonraki seçimlerde benzer sorunların yaşanmaması için seçimlere yönelik düzenlemelerin hayata geçirilmesi, halkın güveninin kazanılması, kapsayıcı kurumların oluşturulması, güvenlik mimarisinin yeniden yapılandırılması ve Şebab terör örgütünün etkisinin azaltılması öncelikli alanlar olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu şekilde Somali'de kendi kendine yetebilen bir devlet yapısının oluşması ilk aşamada söz konusu olacaktır. Aksi takdirde dış müdahalelere her daim açık ve devletin başkent Mogadişu'dan ziyade dış müdahalelerde bulunan ülkelerin kendi çıkarları doğrultusunda ve Somali'nin istikrarsızlığından faydalanan bu başkentlerin etkisine açık olması riski ortadan kalkmayacaktır.

SEÇİMİN BÖLGESEL VE KÜRESEL ETKİLERİ

2011'de uluslararası kamuoyunun dikkatini Somali'ye çeken, ülkenin kaderine terk edildiği ve uluslararası

izolasyona maruz bırakıldığı dönemde Somali halkının yanında olan Türkiye'nin dostluğu, müttefikliği ve insani yaklaşımı Somali'de iktidarın unutmaması gereken önemli bir konudur. Somali halkına kapıları sonuna kadar açık olan Türkiye bu noktada diğer aktörlerden ayrılmaktadır.

Öncelikle Farmajo döneminde Afrika Boynuzu'nda yer alan Etiyopya ve Eritre ile güçlü ilişkilerin yeni dönemde nasıl ilerleyeceği merak konusudur. Etiyopya'da uzun yıllar ülke yönetiminde ön planda olan Tigraylılar ile iyi ilişkilere sahip olan Hasan Şeyh Mahmud'un seçilmesinden sonra Etiyopya'da Tigraylıların cesur adımlar atabileceği ve Eritre'nin başkenti Asmara'ya yönelik saldırı gerçekleştirme ihtimalinin belirmesi de söz konusudur. Tigray Bölgesi Başkanı Debretsion Gebremichael seçimin hemen ardından yaptığı açıklamasında Farmajo'ya karşı Şeyh Mahmud'un kazandığı zaferden dolayı tebriklerini iletmiş ve "geçmişteki iyi ilişkilere dayanarak Afrika Boynuzu bölgesinin istikrarı için iş birliğine açık olduklarını" ifade etmiştir. Öte yandan Tigraylı isyancıların sözcüsü Getachew Reda da Somali seçiminden sonra Eritre Devlet Başkanı Isaias Afewerki'ye dikkat çekerek "Afrika Boynuzu'nda firavunların hırsı çözülüyor" ifadelerini kullanarak bölgede değişen dengelere vurgu yapmıştır. Nitekim Afrika Boynuzu'na etki eden Somali seçiminin bölgesel ve küresel olarak kısa vadeli ilk yansımaları bölgeyi daha da hareketli hale getireceğinin belirtileridir.

Öte yandan Doğu Afrika'da yer alan ve Somalili mültecilere de ev sahipliği yapan Uganda ve Kenya, Somali'deki seçimlerden etkilenen iki farklı ülke olarak öne çıkmaktadır. Zira yakın dönemde bir seçimin yapılacağı Kenya'da bu sürecin demokratik bir şekilde tamamlanması ve Raila Odinga'nın öne çıkması ve Uganda'da Yoweri Kaguta Museveni rejiminin değişmesine yönelik talepler noktasında Somali'nin örnek gösterilmesi söz konusu olacaktır. Seçim sonrası dönemde Etiyopya ve Eritre ile ilişkilerin nasıl ilerleyeceği henüz netleşmezken Kenya ile ise yakınlaşma ve iş birliğinin artması beklenmektedir. Zira önceki dönemde Kenya ile iyi ilişkilere sahip

olan Şeyh Mahmud'un Somali'de cumhurbaşkanı seçilmesini coşkuyla karşılayan Kenya'nın yaklaşımının arkasında; Kenya'dan Somali'ye ihraç edilen, bölge halkını tembelleştiren ve Farmajo döneminde Kenya'dan Somali'ye girişinin yasaklandığı uyuşturucunun (*kath*) yeniden Somali'ye ihraç edilebilecek ve Kenya ekonomisine en az 60 milyon dolar değerinde getiri sağlayacak olması yer almaktadır.

Bununla birlikte Şeyh Mahmud'un cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Joe Biden'ın orduya Somali'de birkaç yüz özel kuvvet askeri konuşlandırılması yetkisi veren bir karara imza atması söz konusu olmuştur. Bu durum Donald Trump döneminde Somali'de konuşlanmış yedi yüz ABD askerinin geri çekilmesine yönelik alınan kararı tersine çevirmiştir. Somali'de seçimin hemen ertesi günü açıklanan bu kararın her ne kadar "Şebab ile daha etkili mücadeleyi mümkün kılabilmek için" alındığı ifade edilse de ABD'nin Somali ve Afrika Boynuzu'na yönelik stratejik çıkarlarının korunması amacını güttüğü anlaşılmaktadır. Zira Çin'in bölgedeki etkisi karşısında daha zayıf etkiye sahip olan ABD'nin sert güç unsurlarını içeren bu yaklaşımı ile Somali'ye ve bölgeye yönelik güvenlik odaklı politikalarının devam edeceği beklenmektedir.

Farmajo döneminde "bir kişi, bir oy" prensibine yönelik oluşturulmak istenen seçim sistemi karşısında ABD ve İngiltere'nin bu sisteme karşı çıkarak kabile seçim sistemini desteklediği ifade edilmiştir. Bu kapsamda dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri Somali'de seçimin halkın oylarından ziyade Parlatonun alt ve üst Meclis üyeleri tarafından gerçekleştiriliyor olmasıdır. Nitekim kırılğan devletlerde seçim süreçlerinde dış müdahalelere, siyasi ve ekonomik değişimlere nasıl tepki verme olasılığı ol-

duğunu anlamayı sağlayan ve "siyasi piyasa" olarak adlandırılan süreç, Somali'de yönetim sistemini ve bu sistem içinde gücün nasıl çalıştığını da anlamaya imkan sağlamaktadır.

TÜRKİYE-SOMALİ İLİŞKİLERİNE İLİŞKİN BEKLENTİLER

Afrika Boynuzu'ndaki küresel rekabet açısından ve farklı aktörlerin çeşitli adaylara fon sağlayarak destek verdiği iddia edilen Somali seçimi incelendiğinde, Somali yönetiminin ABD, Batı, Rusya, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve Katar gibi aktörlerle ilişkileri konusunda temkinli ve tarafsız bir tutum sergilemesi ülkenin yararına olacaktır. Zira halihazırda kırılğan durumda olan devlet-toplum ilişkileri ve mevcut yapı ülkeyi bölünmeye itebilecektir. Dolayısıyla seçimde gösterilen başarının Somali'de ve Afrika Boynuzu'nda yaşanan küresel ve bölgesel rekabetten kaynaklı olarak olumsuz etkilenmesi Somali halkına fayda sağlamayacaktır.

Bu bağlamda Türkiye'nin Somali halkı için ayrı bir yere sahip olması göz önünde bulundurulacak olursa, bölgeye angaje olduğu ilk günden bu yana Somali'nin iç işlerine müdahale etmeden ülkenin kalkınmasına yönelik faaliyetlerde bulunan; altyapıdan tarıma, eğitimden sağlığa ve güvenlikten devlet kurumlarının yapılandırılmasına kadar birçok alanda iş birliği yaptığı Somali'ye Türkiye'nin kapıları sonuna kadar açık olmaya devam edecektir. Türkiye ile ilk döneminde yakın iş birliği yapan ve ülkesine katkı sağlayan Şeyh Mahmud'un ikinci döneminde de Ankara'yı diğer aktörlerden farklı bir yere konumlandırarak çeşitli alanlarda iş birliği fırsatlarına açık olacağı ve bu nedenle yeni dönemde ikili ilişkilerin ivme kazanacağı öngörülmektedir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://www.instagram.com/setavakfi)